

Baza wiedzy o zmianach klimatu i adaptacji do ich skutków oraz kanałów jej upowszechniania w kontekście zwiększenia odporności gospodarki, środowiska i społeczeństwa na zmiany klimatu oraz przeciwdziałania i minimalizowania skutków nadzwyczajnych zagrożeń.

Warszawa, 25 czerwca 2021

Informacja prasowa

Czy niedługo czeka nas epidemia boreliozy i choroby legionistów?

Borelioza – choroba, która niestety coraz częściej kojarzy nam się wakacjami. Przenoszą ją kleszcze, których populacja zależy od warunków atmosferycznych takich jak temperatura czy wilgotność powietrza. Zmiany klimatu, jakie obecnie obserwujemy, sprzyjają rozwojowi chorób przenoszonych przez owady. Są to tzw. choroby wektorowe. Według badań Światowej Organizacji Zdrowia na całym świecie rocznie umiera na nie ok. 600 tysięcy ludzi¹.

Czym są wektory? Tą nazwą określane są owady, najczęściej komary i kleszcze, które są odpowiedzialne za rozprzestrzenianie się określonych chorób. Organizmy te mogą przenosić groźne wirusy i bakterie. Do najbardziej znanych chorób wektorowych można zaliczyć boreliozę, malarię, babeszjozę czy gorączkę Zachodniego Nilu.

Klimat jak inkubator

Zmiany klimatu przejawiają się m.in. w stałym wzroście średnich temperatur czy wahaniami bilansu wodnego. Te czynniki mogą znacząco wpłynąć na zwiększenie ryzyka zarażenia się chorobą wektorową. Dlaczego?

Zmiany klimatu mają zasadniczy wpływ na rozwój oraz zwiększający się zasięg bytowania i występowania wektorów, które mogą przenosić odpowiedzialne za choroby wirusy i bakterie – tłumaczy Krzysztof Skotak, ekspert IOŚ-PIB – Wzrost średniej temperatury, wydłużenie się okresu wegetacyjnego, łagodne zimy i ciepłe lata to kluczowe czynniki sprawiające, iż wektory przeżywają dłużej, a ich populacja stale rośnie.

¹ WHO. World malaria report. Geneva: World Health Organization, 2012

Baza wiedzy o zmianach klimatu i adaptacji do ich skutków oraz kanałów jej upowszechniania w kontekście zwiększenia odporności gospodarki, środowiska i społeczeństwa na zmiany klimatu oraz przeciwdziałania i minimalizowania skutków nadzwyczajnych zagrożeń.

Przeprowadzone między innymi przez Narodowy Instytut Zdrowia Publicznego badania² potwierdziły, że w Polsce głównymi wektorami są kleszcze i komary. Wynikało z nich także, że zasięg występowania wektorów rozszerza się coraz bardziej na kraje Europy Północnej właśnie z powodu zmian klimatu. Pojawiły się tam zatem choroby, które wcześniej z powodów klimatycznych nie występowały w tych regionach.

W lesie i w mieście

Jakie choroby przenoszą kleszcze? Wymienić można boreliozę, babeszjozę czy odkleszczowe zapalenie mózgu, które mogą nieść bardzo poważne konsekwencje dla naszego zdrowia. Choć są one głównie kojarzone z wycieczkami do lasu, coraz częściej duże skupiska wektorów tych chorób występują także w aglomeracjach miejskich.

Największe skupiska wektorów w miastach występują oczywiście wokół akwenów, rzek i terenów zieleni miejskiej, czyli tzw. zielonej i błękitnej infrastruktury – mówi Krzysztof Skotak, IOŚ-PIB – Zmiany klimatu wymuszają stosowanie szeregu działań adaptacyjnych z uwzględnieniem planowania przestrzennego – stawiamy na zielen w miastach w celu m.in. poprawy jego mikroklimatu, zwiększenia retencji wody czy choćby redukcji negatywnego wpływu miejskiej wyspy ciepła. To oczywiście bardzo korzystne rozwiązania, jednak w celu zapobiegania wektorom, tereny zielone powinny szczególnie wiosną i latem być odpowiednio pielęgnowane przez służby miejskie.

Gorąco? Nie skacz do fontanny!

Rośnie także temperatura wody w akwenach, która tworzy idealne środowisko dla rozwoju bakterii, np. Legionelli i Vibro³. Szczególnie w przypadku tej pierwszej, jej obecność w zbiornikach słodkowodnych z temperaturą wody powyżej 20°C jest bardzo powszechna. Rozmnażają się one m.in. w miejskich fontannach, które szczególnie w trakcie upału stanowią miejsce, gdzie niektórzy z nas szukają ochłody. Legionella odpowiada za legionelozowe zapalenie płuc, czyli tzw. chorobę legionistów, której przebieg bywa bardzo ciężki i w skrajnych przypadkach może prowadzić do śmierci. Szczególnie zagrożonymi są osoby starsze i z obniżoną odpornością.

² <https://www.pzh.gov.pl/klimat/>

³ Fields B.S., Benson R.F., Besser R.E. Legionella and Legionnaires' disease: 25 years of investigation. *Clin Microbiol Rev.* 2002;15:506-26.

Baza wiedzy o zmianach klimatu i adaptacji do ich skutków oraz kanałów jej upowszechniania w kontekście zwiększenia odporności gospodarki, środowiska i społeczeństwa na zmiany klimatu oraz przeciwdziałania i minimalizowania skutków nadzwyczajnych zagrożeń.

*Kolejnymi bakteriami, które coraz częściej znajdujemy w akwenach w Polsce, m.in. w Bałtyku są przecinkowce z rodzaju *Vibrio*⁴ – dodaje Krzysztof Skotak, IOŚ-PIB – Występują one w wodach, w których temperatura przekracza już 16°C. Mogą one wywoływać cholerę i prowadzić do poważnych infekcji ran. Dlatego powinniśmy działać prewencyjnie i informować o tym zagrożeniu turystów, gdyż tylko w ten sposób będziemy w stanie ograniczyć do minimum ryzyko zachorowań.*

W kontekście chorób wodozależnych należy także wspomnieć o sinicach. Wzrost globalnej temperatury i fale upałów sprzyjają zakwitowi wody, co sprzyja rozwojowi sinic. Wiele z nich wytwarza toksyny, a bezpośredni kontakt z kwitnącą wodą może doprowadzić do szeregu powikłań zdrowotnych. W tym kontekście powinniśmy także uważać na spożywanie ryb oraz bezkręgowców, takich jak małże, krewetki czy ślimaki. Odżywiają się one fitoplanktonem, a ich połów często odbywa się w miejscach, w których obserwuje się zakwity sinic.

Europejskie Centrum ds. Zapobiegania i Kontroli Chorób już w 2008 roku ostrzegało przed tym problemem⁵. Choć w naszym kraju choroby wektorowe najczęściej pojawiają się pod postacią boreliozy i kleszczowego zapalenia mózgu, klimat cały czas się ociepla. Jeśli zmiany klimatu będą w dalszym ciągu postępować w sposób zapewniający dogodne warunki rozwoju i bytowania wektorów, w perspektywie kilkudziesięciu lat w Polsce będziemy mogli zarazić się obecnie tropikalnymi chorobami, takimi jak gorączka Denga, gorączka Zachodniego Nilu czy gorączka Chikungunya.

⁴ ECDC Technical Document: Climate change and communicable diseases in the EU Member States. 2010

⁵ <https://cordis.europa.eu/article/id/29552-climate-change-promotes-vectorborne-diseases-in-europe/pl>